

О.О. Решетов, доц., канд. філос. наук, В.Т. Кирильчук, доц., канд. філос. наук, З.В. Стежко, доц., канд. філос. наук

Кіровоградський національний технічний університет

Пізнання, чуттєве та раціональне пізнання

Умови, механізм, принципи та форми пізнавальної діяльності людини досліджує такий розділ філософії як теорія пізнання (гносеологія). Пізнання – це сукупність процесів отримання, переробки та використання інформації про світ і саму людину. В історії філософії існували різні підходи до можливостей людини здобути істину про навколишній світ. Одні філософи (Піррон, Берклі, Юм, Кант та ін.) вважали, що адекватне пізнання світу не є можливим в принципі. Вони склали спочатку табір скептицизму, який потім розгорнувся в табір агностицизму. Інші філософи та філософські школи, навпаки, впевнені в принциповій можливості людини адекватно пізнати навколишній світ. До цього табору належить і сучасна матеріалістична філософія.

Процес пізнання, будучи процесом активного, творчого відтворення дійсності у свідомості людини в результаті її діяльного предметно-практичного відношення до світу, можливий лише при взаємодії людини з явищами природи, дійсності. Цей процес в гносеології осмислюється через категорії «суб'єкт» та «об'єкт». Суб'єкт пізнання – це окремий індивід, соціальна група, клас або суспільство в цілому, тобто хто здійснює активну пізнавальну діяльність. Ті конкретні явища, речі, процеси, на які безпосередньо спрямована пізнавальна активність суб'єкта, прийнято називати об'єктом пізнання. Звідси пізнання – це специфічна взаємодія суб'єкта та об'єкта, кінцева мета якої – істина, розробка моделей і програм, спрямованих на освоєння об'єкта відповідно до потреб суб'єкта. Таким чином, гносеологія вивчає особливий тип відносин між суб'єктом та об'єктом – пізнавальний. Цей тип відносин включає в себе три компоненти: суб'єкт, об'єкт та знання, яке є результатом процесу пізнання. Основою будь-якого знання є пізнавальний образ. Він є єдністю протилежностей – з одного боку, він є копією об'єкта (і об'єктивним за змістом), з іншого – не є копією об'єкта:

а) він завжди належить суб'єкту, який відображає об'єкт з різною мірою адекватності; б) дійсність відображається в ньому не лише з точки зору сущого, а й можливого.

Принципи пізнання:

– принцип об'єктивності стверджує: об'єкт пізнання існує поза і незалежно від суб'єкта і самого процесу пізнання. Звідси впливає методологічна вимога — речі і явища потрібно пізнавати такими, якими вони є самі по собі, і не вносити в одержані результати нічого від себе;

– принцип пізнаваності виступає проти позицій скептицизму та агностицизму і стверджує, що не існує жодних принципових кордонів на шляху безкінечного руху суб'єкта до дедалі адекватнішого і вичерпнішого знання реальності;

– принцип відображення є першою умовою наукового розуміння феномену пізнання. Він стверджує: за своєю суттю пізнання об'єкта є процесом відображення його в голові людини, основою якого є ідеальний гносеологічний образ (а не знак, символ). На природничонауковому рівні відображувальну сутність процесу пізнання підтвердила теорія інформації;

– принцип визначальної ролі практики в процесі пізнання – визнання суспільно-історичної, предметно-чуттєвої діяльності людини щодо перетворення природи, суспільства та самої себе. Практика є основою, рушійною силою, метою пізнання та критерієм істинності знання;

– принцип діалектики, тобто визнання необхідності застосування до процесу пізнання основних принципів, законів, категорій діалектики. Він конкретизується в принципі історизму, який вимагає розглядати усі предмети та явища в їх історичному виникненні та становленні, а також через призму історичних перспектив їх розвитку та зв'язку з іншими явищами та предметами дійсності;

– принцип творчої активності суб'єкта в пізнанні – оскільки суб'єкт відображає не тільки дійсне, а й можливе, не тільки теперішнє, а й майбутнє в теперішньому, він здатний до ідеального конструювання нових предметних реалій «світу культури», «другої реальності». Відображення та творчість – дві найважливіші функції пізнаючого мислення.

Більшість філософських систем виділяють два основних рівні або етапи пізнання – чуттєвий та раціональний. Початковим етапом пізнання є чуттєва діяльність (або чуттєве пізнання). Вона є складною синтетичною єдністю таких форм як відчуття, сприйняття, уявлення, опосередкованих, звичайно, практикою (що обумовлює їх активний, діяльнісний характер).

Відчуття – це відображення окремих властивостей об'єктів внаслідок їх безпосереднього впливу на органи чуття людини.

Сприйняття – це чуттєве відображення об'єктів в сукупності притаманних їм властивостей при безпосередній дії їх на органи чуття людини. Це вже якісно новий, цілісний, багатоаспектний образ дійсності, який не є механічною сумою відчуттів.

Уявлення – це чуттєвий образ, який відтворює властивості дійсності за відбитими в пам'яті слідами об'єкта, який раніше сприймався суб'єктом безпосередньо.

Чуттєве відображення є необхідною стороною пізнання, оскільки є єдиним безпосереднім джерелом будь-якого знання. Це початковий етап пізнання дійсності. Але чуттєве пізнання приймає статус знання лише тоді, коли функціонує в органічній єдності з діяльністю мислення, яке тільки і здатне вивести його за межі безпосередньої чуттєвості, узагальнити та поглибити чуттєві дані про дійсність. Тому вищим рівнем або етапом пізнання є пізнання раціональне (його ще називають абстрактним мисленням).

Раціональне пізнання – це процес активного, цілеспрямованого, узагальненого, опосередкованого, суттєвого та системного відтворення дійсності і творчого перетворення її в таких логічних формах як поняття, судження, умовиводи, категорії.

Поняття – це форма раціонального пізнання, в якій відображаються типові, суттєві ознаки речей в їх всебічності. В мові поняття концентруються найчастіше в загальних іменниках (поняття матерії, свідомості тощо).

Судження – це така логічна форма мислення, в якій розкривається зв'язок між окремими поняттями. В мові це можуть бути визначення, ствердження або заперечення чого-небудь. Але формою всебічного розкриття змісту понять може бути лише система суджень, тобто умовивід.

Умовивід – це такий логічний процес, у ході якого із кількох суджень на основі необхідних, суттєвих та закономірних зв'язків виводиться нове судження, яке в своєму змісті містить нове знання про дійсність — причому без звертання до показань органів чуття або до практики.

Категорії – це найбільш широкі за обсягом поняття, це універсальні форми мислення, які відображають всезагальні властивості, взаємозв'язки всіх матеріальних і духовних явищ та процесів. В категоріях не лише досягається загальне та необхідне в

об'єктах, а й здійснюється синтез змісту пізнання в логічні форми: поняття, судження, умовиводи.

В історії філософії постійно ведуться суперечки про пріоритетність певного рівня пізнання – або чуттєвого, або раціонального, що привело до створення двох протилежних напрямків – емпіризму (сенсуалізму) та раціоналізму. Прихильники емпіризму (Бекон, Гоббс) визнають чуттєве сприйняття головним і єдиним джерелом наших знань; абстрактному мисленню відводиться роль систематизатора та впорядника чуттєвих даних. Раціоналісти, справедливо ставлячи питання, а звідки ж беруться правила, по яким проводиться ця систематизація, приходять до висновку про пріоритетність раціонального пізнання, а чуттєве пізнання в них (це Декарт, Спіноза, Гегель та ін.) зводиться лише до механізму зв'язку розуму з матеріальним світом (поскілки воно мінливе, минуше та поверхневе). Істина полягає в тому, що чуттєве та раціональне пізнання — це діалектично взаємозв'язані сторони єдиного пізнавального процесу, які лише в єдності можуть давати адекватну картину світу. Кожний момент чуттєвого відображення в пізнанні опосередкований мисленням. У свою чергу, раціональне пізнання одержує свій зміст з чуттєвих даних, які забезпечують постійний зв'язок мислення з конкретними предметами та явищами дійсності.

Список літератури

2. Шевченко В.І. Концепція пізнання в українській філософії. – К.: 1993. – 168 с.

Одержано 20.10.09

В.Ф Мануйлов, доц.

Кіровоградський національний технічний університет

Перенапруги в мережах 6(10) – 35 кВ при комутаціях вимикачами. Процеси в дугастих системах і електричних мережах 6(10) – 35 кВ при комутаціях вимикачами

1 Причини виникнення перенапружень в мережах 6(10) - 35 кВ

Спробуємо розібратися в причинах перенапружень. Почнемо з простого твердження, очевидного для будь-якої людини, знайомого з курсом ТОЕ: будь-яка комутація (включення або відключення) якого-небудь елемента мережі (трансформатора, електродвигуна, конденсаторної батареї, повітряній або кабельній лінії і так далі) викликає перехідний процес. Це пов'язано з тим, що мережа є сукупністю індуктивностей і ємкостей основного електротехнічного устаткування, тому підключення або відключення деякого елемента веде до встановлення нового режиму. Перехід мережі від режиму до комутації до режиму після комутації супроводжується змінами струмів в елементах і напруги на них. Як правило, цей перехід має вид затухаючих коливань, в процесі яких напруга на ємкостях устаткування щодо землі або між фазами може досягати величин значно більших, ніж номінальне. Це і називається перенапруженнями.